

Maa- ja metsätalousministeriölle

Kuntaliiton eriävä mielipide ja täydentävä lausuma vesihuoltolain uudistusta valmistelleen työryhmän mietintöön

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 17.11.2022 työryhmän laatimaan ehdotusta vesihuoltolain uudistamiseksi. Työryhmän tuli toimeksiantonsa (VN/26268/2022-MMM-14) mukaisesti laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon.

Suomen Kuntaliitto ry on ollut edustettuna työryhmässä ja pitää vesihuoltolain uudistamista tärkeänä. Pidämme työryhmän mietintöön sisältyvää luonnosta hallituksen esitykseksi pääosin onnistuneena, mutta emme voi kaikilta osin yhtyä sen kirjauksiin. Sen vuoksi Kuntaliitto esittää mietintöön oheisen eriävän mielipiteen ja täydentävän lausuman.

Kuntaliiton eriävä mielipide koskien hallituksen esitysluonnoksen 9 b §:ää

Kuntaliitto pitää tarpeettomana vesihuollon turvaamista koskevan uuden 9 b §:n säätämistä, eikä siten voi tältä osin yhtyä työryhmän laatimaan hallituksen esitysluonnokseen. Katsomme, että mikäli pidettäisiin välttämättömänä erikseen korostaa kunnan järjestämisvastuuta tilanteissa, joissa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan 9 §:n mukaisista velvoitteistaan, tarvittava kirjaus voitaisiin sisällyttää 6 §:n säännöksiin. Kuntaliiton käsityksen mukaan näihin tosin asiallisesti jo nyt sisältyy ehdotetun 9 b §:n mukainen velvoite kunnan hyväksymän vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella tarjottavan vesihuoltopalvelun osalta. Lisäksi valvontaviranomaisilla on vireillepano-oikeus kunnalle säädetyn vesihuollon järjestämisvelvollisuuden hoitamiseen liittyen.

Kuntien kannalta keskeinen ongelma ehdotetussa uudessa pykälässä on, että se tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vastuullaan olevista vesihuoltopalveluista, laajentaisi kunnan velvoitetta huolehtia myös niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka sijaitsevat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella. Pykälätekstissä ei lainkaan mainita toiminta-

aluetta, vaan viitataan ainoastaan 9 §:ään, jonka luonnoksessa todetaan mm. näin: *”Toiminta-alueen ulkopuolella vesihuoltolaitos huolehtii niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin.”* Pykäläluonnoksen perusteluissa tosin viitataan ehdotetun 8 a §:n mukaisiin toiminta-alueen hyväksymisedellytyksiin ja muutoinkin kuvaillaan vesihuollosta huolehtimista toiminta-alueella. Pykäläteksti ja perustelut eivät tältä osin vastaa toisiaan.

Kunta on toiminta-alueen hyväksyessään arvioinut keskitetyn vesihuollon tarpeellisen aluerajauksen. Jos vesihuoltolaitos tarjoaa palvelua toiminta-alueen ulkopuolella tai on muodostunut itseohjautuvasti ja toimii kokonaan ilman toiminta-aluetta, ei kuntaa tule velvoittaa turvaamaan kiinteistöjen vesihuoltoa tällaisilla alueilla. Vesihuoltolaitos ja verkostoon liittyneet kiinteistöt ovat keskinäisessä yksityisoikeudellisessa liikesuhteessa vapaaehtoisesti tiedostaen, että alue ei ole kunnan arvion mukaan sellainen, että keskitetty vesihuolto olisi alueelle soveltuvin ratkaisu.

Kuntaliiton täydentävä lausuma koskien hallituksen esitysluonnoksen pykälä 4 a §, 5 a §, 8 § ja 15 b § sekä työryhmän kokouksessa 6.3.2024 esiteltyä ehdotusta uudeksi viranomaismaksuja koskevaksi pykäläksi

Kuntaliitto huomauttaa yleisesti, että luonnos hallituksen esitykseksi pitää sisällään varsin paljon kuntia koskevaa uutta yksityiskohtaista ja joiltakin osin päällekkäistä sääntelyä. Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa korostetaan kuitenkin normiohjauksen keventämistä ja prosessien sujuvoittamista. Ymmärrämme, että vesihuollossa on tarve myös lainsäädännöllä toteutettavalle lisäohjaukselle ja siksi olemmekin tukeneet monia ehdotettuja uusia säännöksiä. Kaikilta osin Kuntaliitto ei kuitenkaan pidä niitä tarpeellisina.

Kiinnitämme huomiota seuraaviin säädösmuutoksiin, jotka ovat Kuntaliiton näkemyksen mukaan esitetyssä muodossaan tarpeettomia ja aiheuttavat uutta hallinnollista taakkaa.

4 a § Viranomaisten valvontatehtävät

Kuntaliitto pitää ehdotettuja viranomaisten valvontatehtäviä koskevia 4 ja 4 a §:iä ongelmallisina ja ehdottaa nykyisen 4 §:n 2 momentin muotoilun säilyttämistä pienillä täsmennyksillä:

Lain yleisestä valvonnasta vastaa ELY-keskus. Tämän lisäksi kunnan valvontaviranomaiset valvovat lain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamista kunnassa omilla toimialoillaan.

Nykyinen voimassa oleva vesihuoltolain 4 §:n 2 momentin sanamuoto määrittelee ELY-keskuksen yleiseksi valvontaviranomaiseksi toimialallaan (ks. HE 218/2013). Kuntien valvontaviranomaiset puolestaan valvoisivat vain omaan toimialaansa liittyviä tilanteita.

Tähän nykyiseen toimivallan jakoon ehdotettu muutos jättää osan toimivallasta harmaalle vyöhykkeelle. Kuntaliitto pitää esitettyä 4 ja 4 a §:n sääntelyä ongelmallisena myös lainalaisuusperiaatteen kannalta. Kussakin tilanteessa toimivaltainen viranomainen tulisi määritellä lailla yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, ehdotuksessa valvontatehtäviä eritellään erityisesti joko kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tai ELY-keskuksen tehtäväksi.

Valvontatoimivallan tulee olla joko yleinen tai yksilöity, mutta aina tarkkarajainen. Nyt valvontaviranomaisten tehtävät jäävät osin epämääräisiksi. Kaikkia tulevia valvontatehtäviä ei ole mahdollista vesihuoltolaissa yksityiskohteisesti luetteloida. Epäselväksi jää myös, onko yleistä valvontaviranomaista lainkaan? Tarkoittaako ehdotuksessa käytetty termi ”erityisesti”, että viranomaisella on silloin etusija tai suurempi velvoite valvoa ja toinen viranomainen valvoo, jos toinen on passiivinen? Vai, onko pykälässä luetteloitu vain esimerkinomaisesti kyseiselle viranomaiselle kuuluvia tehtäviä?

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviksi on lisäksi määrätty uusia valvontatehtäviä. Ehdotetun lain 4 a §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämisvelvollisuutta, vesihuoltolaitoksen varautumista sekä huolevesien viemäroinnin järjestämistä ja hoitamista. Osa näistä ei kuulu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimialaan.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen (KYHL 6 §, 64/1986) toimialaan kuuluu ympäristönsuojelusta huolehtimisen lisäksi muissa laeissa annetut tehtävät. Nykyisen vesihuoltolain mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen vastaa ainoastaan 11 ja 17 c §:ien mukaisista tehtävistä.

Ehdotettujen uusien tehtävien vaatimista resursseista ei ole arvioita esityksessä.

5 a § Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Ehdotetussa uudessa 5 a §:ssä säädettäisiin kunnalle uusi velvoite laatia, hyväksyä ja pitää ajan tasalla vesihuoltosuunnitelma. Vesihuoltosuunnitelma ohjaisi yleisellä tasolla vesihuollon kehittämistä kunnan alueella. Suunnitelma voitaisiin laatia myös kuntien yhteistyönä. Suunnitelma ei ole oikeusvaikutteinen, joten kunnan hyväksymään suunnitelmaan ei voisi hakea muutosta. Kuntaliitto pitää tarpeellisena vesihuollon kehittämissuunnittelun järkevöittämistä kunnassa pääosin ehdotetun vesihuoltosuunnitelman kaltaisella asiakirjalla.

Suunnitteluprosessiin on ehdotettu sisällytettäväksi velvoite varata valvontaviranomaiselle mahdollisuus antaa lausunto suunnitelmasta ennen sen hyväksymistä. Kuntaliiton mielestä tällainen velvoite lausuntokierrokselle on tarpeeton ottaen huomioon, että pykälän 1 momentissa edellytetään kunnan kehittävän vesihuoltoaan ”...muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa”.

8 § Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Luonnoksessa ehdotetun 8 §:n ensimmäinen momentti on kirjoitettu muotoon ”*Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta*”. Kuntaliitto pitää asiallisesti tarpeettomana ja turhaa hallinnollista taakkaa aiheuttavana valituskelpoisen hallinnollisen päätöksen edellyttämistä tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos, sen asiakkaat tai kunta eivät ole pitäneet tarkoituksenmukaisena toiminta-alueen hyväksymistä. Käynnissä olevan hallituksen norminpurkuohjelman hengessä tällaista ”nolapäättössäännöstä” ei tulisi säätää, sillä valvontaviranomaisilla on asiassa tarvittaessa kuitenkin vireillepano-oikeus.

Kuntaliiton mielestä parempi ratkaisu olisi 1 momentin poistaminen lakiluonnoksesta. Toiminta-alueen hyväksymisestä on voimassa olevan lain säännöstä vastaava säännös ehdotetussa 3 momentissa.

15 b § Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Lakiluonnoksen 15 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ja ympäristöluvan valvojalle velvoite ilmoittaa viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta

merkittävästä vesihuollon häiriötilanteesta. Kuntaliitto pitää ehdotettua toimintamallia, jossa kunnan terveydensuojeluviranomainen (ja joissain tapauksissa ympäristönsuojeluviranomainen) toimii viestinviejänä, outona ja perusteettomana. Lähtökohtana tulee olla, että toiminnanharjoittaja, jonka toimintaa säännöksen kuvaama häiriötilanne koskee, ilmoittaa siitä itse viipymättä toimivaltaisille viranomaisille.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella tai ympäristönsuojeluviranomaisella ei ole päivystysvelvoitetta ja tiedon kierrättäminen niiden kautta voi aiheuttaa tarpeetonta viivettä tiedonkulkuun. Lakivalmistelun aikana on esitetty, että tiedon välittäminen on vaivatta toteutettavissa käytössä oleviin (tai käyttöön tuleviin) tietojärjestelmiin tehtävillä muutoksilla. Mikäli tiedonvälityksvelvoite asetettaisiin kunnan valvontaviranomaisille, voisi myös muiden osapuolten ylläpitämän tietojärjestelmän toimintahäiriön vuoksi muodostua tilanne, jossa kunnan valvontaviranomainen voisi joutua epäilyksi virkavelvollisuuden laiminlyönnistä tehtävässä, joka tulisi olla toiminnanharjoittajalla.

Työryhmässä käsitelty ehdotus uudesta pykälästä, joka mahdollistaisi valvontaviranomaiselle suoriteperusteisen maksun perimisen eräistä valvontatoimenpiteistä

Kuntaliitto haluaa tuoda esille ja jatkovalmistelussa edelleen huomioon otettavaksi työryhmän kokouksessa 6.3.2024 esitellyn ja kokouksen keskustelussa laajasti tarpeellisenä pidetyn ehdotuksen uudesta lakiin lisättävästä pykälästä, jolla säädettäisiin kunnan valvontaviranomaiselle mahdollisuus periä maksu eräistä tarkastuksista ja muista valvontatoimenpiteistä.

Esitetystä ehdotuksesta on lakiluonnokseen sisällytetty mahdollisuus periä maksu vesihuolto- tai hulevesiverkostoon liittämisestä vapauttamiseksi tehtyjen hakemusten käsittelystä. Muilta osin ehdotusta ei ole luonnokseen sisällytetty. Kuntaliitto pitää kunnan valvontaviranomaisen resurssien turvaamisen ja myös yleisen lainkuuliaisuuden parantamisen kannalta tärkeänä mahdollistaa suoriteperusteisen maksun periminen myös eräissä muissa valvontaviranomaisen tehtävissä. Ehdotamme sen vuoksi lakiluonnosta täydennettäväksi sisällyttämällä siihen alla olevan pykäläluonnoksen 1 momentin kohtien 2 ja 3 mukainen maksujen perimismahdollisuus ja perustelut.

X § Viranomaismaksut

Kunnan viranomainen voi periä maksun:

- 1) tämän lain mukaisen ilmoituksen, hakemuksen tai muun asian käsittelystä; (esim. 11 ja 17 c §:n mukaiset hakemukset)*
- 2) tarkastuksista ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen tässä laissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi.*
- 3) hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi tehdyistä tarkastuksista;*

Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

Tässä pykälässä tarkoitetut maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perinnästä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Perustelut

Pykälässä säädettäisiin toimenpiteistä, joista kunta perisi suoriteperusteisen maksun. Maksu voitaisiin periä esimerkiksi 11 ja 17 c §:n mukaisen poikkeamisesta tai sen hylkäämisestä. Maksu voitaisiin periä myös valvontatyöhön liittyvistä ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen tässä laissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi. Samoin kunta voisi periä maksuja hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi tehdyistä tarkastuksista. Julkisoikeudellisten maksujen ulosottokelpoisuudesta ilman tuomiota tai päätöstä noudatettaisiin mitä verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

SUOMEN KUNTALIITTO

Paavo Taipale
yhdyskuntatekniikan päällikkö